

СТРУКТУРИ КОМУНІКАТИВНО-АКТУАЛЬНОГО ЗНАННЯ В ДИСКУРСІ

У статті досліджується концептуалізоване знання, яке складає основу вербальної комунікації та володіє дискурсовірною спроможністю. Це знання, позначене терміном "комунікативно актуальне знання", як з'ясовано, належить до лінгвокультурного концепту й відрізняється від останнього меншим обсягом поняттєвої інформації. Структури комунікативно актуального знання, згідно отриманих даних, збіжні з ментальними моделями, що структурують тему/стратегію дискурсу, котрі, своєю чергою, формують певний тип/різновид дискурсу. Комунікативно актуальне знання втілюється у висловленнях, які містять експліцитні/імпліцитні маркери смислу. Процес реалізації цього знання в дискурсі охоплює інтелектуальну, когнітивно-психологічну, мовленнєву діяльність, у якій суб'єкт дискурсу є відносно вільним у прояві власної креативності.

Ключові слова: лінгвокультурний концепт, комунікативно актуальне знання, тема/стратегія дискурсу, тип/різновид дискурсу, маркери смислу, інтелектуальна/когнітивно-психологічна/мовленнєва діяльність.

В статье исследуется концептуализованное знание, лежащее в основе вербальной коммуникации и обладающее дискурсообразующей способностью. Данное знание, обозначенное термином "коммуникативно актуальное знание", как выяснено, принадлежит к лингвокультурному концепту, отличающа от последнего меньшим объемом понятийной информации. Структуры коммуникативно актуального знания, согласно полученных данных, совпадают с ментальными моделями, структурирующими тему/стратегию, которые формируют определенный тип/разновидность дискурса. Коммуникативно актуальное знание воплощается в высказываниях, содержащих эксплицитные/имплицитные маркеры смысла. Процесс реализации данного знания в дискурсе включает интеллектуальную, когнитивно-психологическую и речевую деятельность, в ходе которой субъект дискурса пользуется определенной свободой проявления собственной креативности.

Ключевые слова: лингвокультурный концепт, коммуникативно актуальное знание, тема/стратегия дискурса, тип/разновидность дискурса, маркеры смысла, интеллектуальная/когнитивно-психологическая/речевая деятельность.

The article focuses on the conceptualized knowledge that underlies verbal communication and possesses discourse forming ability. This knowledge, termed "communicatively actual knowledge", is argued to belong to a linguo-cultural concept, differing from it in a narrower volume of notional information. The structure of communicatively actual knowledge, as the findings show, coincides with the mental models structuring theme/strategy which shape a certain discourse type/variety. Communicatively actual knowledge is embodied in utterances containing explicit/implicit sense markers. The process of this knowledge realization involves intellectual, cognitive-psychological and speech activity in which discourse subject is relatively free to demonstrate his/her creative ability.

Key words: linguocultural concept, communicatively actual knowledge, discourse theme/strategy, discourse type/variety, sense markers, intellectual/cognitive- psychological/speech activity.

Вступ. Сучасне уявлення про дискурс сформувалося на основі усвідомлення необхідності переорієнтації "на конвергентний розгляд когнітивних і комунікативних аспектів мовленнєвої діяльності" [18, с. 85], що "дозволяє органічно поєднати акти когніції з актами комунікації" [13, с. 188].

Із цих позицій, мова постає як сутність, що "не просто "вплетена" у той чи інший тип діяльності, але ніби формує її мовленнєво-мисленнєву основу, об'єктивуючи задум діяльності, її настанови, різні компоненти діяльності" [12, с. 37], а дискурс – як складна мовно-когнітивно-комунікативна система-гештальт "в єдності когнітивного (використання мови, конструювання/передача ідей, переконань) і соціопрагматичного (взаємодія комунікантів у певних соціокультурних контекстах і ситуаціях) аспектів" [26, с. 116].

У руслі цих міркувань **актуальною** постає проблема з'ясування того, які саме структури знання лежать в основі дискурсу та як саме вони об'єктивуються в ньому.

У наявних розвідках ментальні основи дискурсу схарактеризовано в загальних рисах; до засадних належать, зокрема, такі положення:

- в основі дискурсу лежать ментальні структури – фіксовані форми ментального досвіду [25, с. 37];
- за вживанням мовних знаків прихована позамова дійсність; осмислена, цілеспрямована мовленнєва діяльність має когнітивну інфраструктуру [22, с. 175];
- у процесі комунікації ментальні структури, що перебувають у стані латентності, можуть "розгортатися" під зовнішнім впливом й організувати ментальний простір [24, с. 96];
- базовою структурою, на основі якої вибудовується дискурс, постає концепт, котрий називають "базовим" [8], "опорним" [4, с. 7] або "центральним" [31; 32].

Утім визнається, що епістеміологічна база когнітивно-комунікативних студій сьогодні перебуває на початковій стадії формування [16]. Отже, суттєва новизна та очевидна складність зазначеної проблематики вимагає її більш детального й ретельного розгляду.

Метою цієї статті є з'ясування суті тих структур знання, що лежать в основі дискурсу, а також способу їх дискурсивної актуалізації.

Відповідно, на першому етапі пропонується опис суті, вмісту й структури концептуалізованого знання, що формує ментальні основи дискурсу й позначається у дослідженні терміном "комунікативно актуальне знання".

На другому етапі розглядаються механізми актуалізації цього знання. Крім того, аргументується дискурсовірна спроможність такої актуалізації.

Комунікативно актуальне знання як ментальна основа дискурсу

Виходячи з того, що ментальною одиницею, котра формує основу певного дискурсу, визнано концепт, логічно припустити, що мова йде про *лінгвокультурний концепт*, поза як дискурси відрізняються за національно-мовною ознакою, вони постають як лінгвокультурні сутності, бо певний конкретний дискурс є вербалізованою розумово-комунікативною діяльністю, здійсненою національною мовою представниками відповідної національної лінгвокультурної спільноти [11, с. 114].

У *структурі* лінгвокультурного концепту виділяють поняттєвий, ціннісний та образний складники. Поняттєвий складник охоплює фактуальну інформацію про реальний чи уявний об'єкт, на підрунті якої формується цей лінгвокультурний концепт; ціннісний складник втілює знання про місце цього

концепту в системі аксіологічних орієнтирів лінгвокультурної спільноти (іншими словами, оцінку поняттєвого змісту); образний складник представлений когнітивними метафорами, які "підтримують" поняттєвий зміст концепту в свідомості носіїв мови [8; 19, с. 21; 20, с. 11–13]. При чому, автори наголошують, що такі (лінгвокультурні) концепти є колективними змістовими ментальними утвореннями, які фіксують своєрідність певної культури [7, с. 29; 9, с. 28], яка найбільш суттєво виявляється в ціннісному складнику концепту [10, с. 12; 19, с. 21].

Частина лінгвокультурних концептів може розглядатися як "комунікативні концепти", котрі формують комунікативну концептосферу носіїв мови [3, с. 5], тобто як фрагменти концептуалізованого знання актуальні процесу комунікації, що дає підстави схарактеризувати це знання як *комунікативно актуальне*.

Проте, слід враховувати, що під час використання комунікативно актуального знання, "ми маємо справу лише з незначною частиною концепту, яка виявляється необхідною для втілення певної комунікативної мети" [21, с. 49]. Тобто, комунікативно актуальне знання не покриває усього вмісту концепту, точніше кажучи, логічним здається стверджувати, що поняттєвий зміст лінгвокультурного концепту має більший обсяг фактуальної інформації, ніж потрібно (актуально) для вербальної комунікації, тоді як пов'язані з цією інформацією оцінки й асоціації залишаються без змін.

Впровадження поняття *комунікативно актуальне знання* в дискурсологічну дослідницьку практику дало низку результатів, які доповнюють характеристику ментальних основ дискурсу.

По-перше, з'ясовано, що в основі дискурсу лежить не обов'язково й не завжди *один* концепт: дискурс може формуватися на основі двох/декількох ментальних утворень. З одного боку, це обумовлено тією обставиною, що один той самий конкретний дискурс може поставати як тип (за сферою комунікації) та як різновид (за характером комунікації) [1] (приміром, такий тип дискурсу як політичний може бути поданий різними різновидами: аргументативним, конфронтаційним тощо, відповідно дискурсотвірними виступатимуть декілька концептів). З іншого боку, й основу одного типу чи різновиду дискурсу можуть формувати декілька концептів, наприклад, встановлено, що дискурсотвірними в англomовному професійному медичному дискурсі є концепти ЗДОРОВ'Я (HEALTH) та УСТАНОВА (ORGANIZATION) [14].

По-друге, доведено, що зміст комунікативно актуального знання менший за ту фактуальну інформацію, що охоплює поняттєвий складник концепту. Зокрема, концепт CONFRONTATION, котрий формує конфронтаційний дискурс, містить такі елементи поняттєвого змісту як *збройне* та *фізичне протистояння*, які не актуальні для вербальної взаємодії [23, с. 19]; вміст поняттєвого складника концепту BUSINESS [17] є значно ширшим за той, що є актуальним для професійного ділового дискурсу [28].

По-третє, встановлено, що комунікативно актуальне знання володіє дискурсотвірною спроможністю через його співвіднесення зі стратегією (для різновиду дискурсу) чи темою (для типу дискурсу). При цьому, структури комунікативно актуального знання відрізняються за ступенем абстракції,

розгортаючись за принципом "від абстрактного – до конкретного" (і навпаки). Приміром, ланцюжок *концепт – комунікативно актуальне знання* в такому ризиковиді дискурсу як конфронтаційний, далі продовжується у такий спосіб: прототипне знання як ментальна основа глобальної стратегії конфронтації, стереотипне знання як основа її стратегії та субстратегій [23, с. 19–20]. У такому *туні* дискурсу як професійний медичний макротема кореспондує з усім обсягом комунікативно актуального знання, мікротема – з окремим елементом цього знання [14, с. 3] (цей ланцюжок може бути й довшим: макротема – підтема – мікротема [28]).

І, нарешті, *по-четверте*, комунікативно актуальне знання вербально реалізується в дискурсі висловленнями, що містять словислові опори.

У цьому аспекті спостерігається чи не найбільша відмінність між лінгвокультурним концептом та комунікативно актуальним знанням. Зокрема, висловлюється думка, що: "концепти експліцитно вербалізуються в дискурсі, <...> а категорії властиві дискурсу імпліцитно, вони не вербалізуються, але **виявляються** в дискурсі, визначають характер дискурсу, принципи його організації" [27, с. 27] (виділено в оригіналі) (під "категорією" автор має на увазі комунікативну категорію ввічливості, тобто мова йде про поняття доволі близьке до комунікативно актуального знання).

Утім, досвід проведених досліджень засвідчив, що комунікативно актуальне знання може отримувати *експліцитну* реалізацію: *вербальні опори* в цьому випадку подані *первинними маркерами смислу* – словами, словосполученнями, семантично пов'язаними з назвою того елемента комунікативно актуального знання, який об'єктивує висловлення, котре вміщує ці мовні одиниці.

Наприклад, предметом розмови виступають *збитки* – елемент комунікативно актуального знання, що належить до концепту BUSINESS, зокрема такого його сегменту як: ФІНАНСИ (мікротема "ФІНАНСИ", підтема "ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ", мікротема "збитковість"):

The losses are greater than the current value of the company? (Margin Call)

Поряд із цим, комунікативно актуальне знання може бути актуалізовано й *імпліцитно*: в цьому випадку *вербальні опори* представлені *вторинними* чи *нульовими* маркерами смислу. *Вторинні* маркери – це мовні одиниці, що можуть з опорою на контекст бути замінені на первинні (експліцитні), шляхом трансформації висловлення в дусі максим Г. П. Грайса.

Наприклад, у наступному фрагменті англомовного ділового дискурсу мова йде про ціну акцій (концепт BUSINESS, мікротема "ФІНАНСИ", підтема "ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ", мікротема "збитковість"):

- *There is a very real possibility that Lehman goes under* (Too Big to Fail)
(= *There is a very real possibility that the bank gets into bankruptcy*)

Нульові маркери не дозволяють здійснити такі трансформації, вони визначаються як об'єктиватори комунікативно актуального знання шляхом співвіднесення характеристик висловлення із загальним пресу позиційним фондом суб'єкта.

Приміром, у поданому далі фрагменті конфронтаційного дискурсу підкреслене висловлення є конфліктогеном (концепт CONFRONTATION, глобальна стратегія **конфронтації**, локальна стратегія **дискредитації**, субстратегія **несхвалення**), хоча у самих висловленнях відсутні будь-які мовні одиниці, які б вказували на негативну оцінку дій співрозмовника. Цей смисл конструюється комунікантами на ґрунті їх знань про те, що описані дії є неприпустимими для поліцейського.

"I think the public has a right to know if there's a psycho in their midst", he was saying.

"And that's what you said on TV. That there's psycho in our midst. "

"I don't remember my exact words" (Cornwell, Unnatural Exposure, p. 97).

Окрім способу об'єктивації, ще однією відмінністю реалізації комунікативно актуального знання в дискурсі є те, що висловлення, котрі є його об'єктивами, "відсилають" суб'єкта до якогось фрагмента концептосфери не прямо, а *опосередковано*. Зокрема, як демонструють наведені приклади, думка суб'єкта-інтерпретатора рухається від висловлення та наявних у ньому вербальних опор до теми чи стратегії дискурсу, а лише потім до комунікативно актуального знання та концепту.

Отже, наявне в складі лінгвокультурного концепту комунікативно актуальне знання *тематизується* у дискурсі або стає **стратегічно релевантним** і в такий спосіб виконує дискурсотвірну функцію, формуючи певний тип чи різновид дискурсу.

Когнітивно-комунікативні механізми об'єктивації комунікативно актуального знання в дискурсі

З'ясування природи, обсягу, структури комунікативно актуального знання та способів його вербальної реалізації в дискурсі залишає не висвітленою проблему того, як відбувається перехід комунікативно актуального знання з латентного в активний стан.

Цей процес ґрунтується на тому, що комунікативно актуальне знання міститься в свідомості кожного соціологізованого індивіда, а під впливом певних зовнішніх (комунікативних) чинників починає активуватися, розгортатися, омовлюватися, а відтак організовувати дискурсивний простір. Реалізація цього процесу спирається на низку когнітивно-комунікативних механізмів, дія яких забезпечує дискурсивну реалізацію комунікативно актуального знання.

Першим серед них є механізм **інтелектуальної діяльності**, котрий забезпечує здійснення когнітивної операції **ідентифікації комунікативної ситуації**.

По мірі накопичення досвіду комунікативної діяльності суб'єкт розумово засвоює та класифікує (концептуалізує та категоризує) усе розмаїття тих ситуацій, в яких він спілкується. Ці ситуації закріплюються у його свідомості у вигляді *ментальних репрезентацій*, і певна ментальна репрезентація автоматично витягується з його довготривалої пам'яті як така, що відповідає конкретному моменту спілкування. Тобто, суб'єкт сприймає дискретний набір ситуаційних чинників (учасники, їхні ролі, цілі, мовити тощо) та ідентифікує цей набір як певну типovu комунікативну ситуацію.

Слід звернути увагу на ту обставину, що для різних представників соціуму набір комунікативних ситуацій, в яких вони беруть участь, є різним. Т. А. ван Дейк з цього приводу пропонує використовувати критерії *доступності* ("майже всі мають доступ до [повсякденних] бесід, тоді як тільки члени парламенту мають доступ до парламентських дебатів" [2, с. 136]) та *контролю* ("більшість людей активно контролює тільки повсякденні бесіди <...> представники наділені більшою владою соціальних груп та інститутів, і особливо їхні лідери (еліта) мають більш чи менш ексклюзивний доступ до одного чи більше публічних дискурсів і, відповідно, здійснюють контроль над ними <...> професори управляють науковим дискурсом, адвокати – юридичним, політики – політичним" [2, с. 116]). В основі такого "символічного" ресурсу, яким автор вважає *доступ* і *контроль*, лежать, на його погляд, знання та інформація [там само], тобто по суті комунікативно актуальне знання. За наявності доступу й контролю суб'єкт може впливати на час та місце комунікативної події, склад його учасників, їхні рольові характеристики, теми обговорення та ін. [2, с. 116–117].

Іншими словами, важливою є ментальна репрезентація такої ситуації, в якій суб'єкт (володіючи доступом і контролем) може брати активну участь. Це відкриває можливість використання комунікативно актуального знання – реалізації певної стратегії чи теми, доречних в ідентифікованій суб'єктом комунікативній ситуації.

Слід підкреслити, що ментальна репрезентація комунікативної ситуації може бути пов'язана з більш ніж одним фрагментом комунікативно актуального знання, до того ж цей зв'язок не завжди лінійний.

Зокрема, в ситуації *наукової дискусії* суб'єкт може реалізувати декілька стратегій (аргументації, критики, тощо), але в ситуації *конфронтації* вірогідна реалізація лише однієї стратегії (стратегії конфронтації).

У ситуації *відвідування лікаря* цілком очевидна наявність одного предмета обговорення – стану здоров'я, тоді як в англomовному діловому дискурсі, як доведено, в ситуаціях *вирішення виробничих питань* та *зустріч бізнес партнерів* реалізуються (макро-)теми "ФІНАНСИ" та "ПІДПРИЄМНИЦТВО", а ситуаціях *співбесіда* та *проведення інструктажу* – тільки (макро-)тема "ПІДПРИЄМНИЦТВО" [28].

Використання можливості об'єктивації комунікативно актуального знання в дискурсі, відкритої на *першому* етапі, стає реальним на *другому* етапі; де "включається" механізм *когнітивно-психологічної діяльності*, що ґрунтується на розумовій *операції оцінювання*.

Оцінюванню суб'єкт піддає власні загально діяльнісні потреби та бажання (можливо на тлі почуттів та емоцій); результат оцінки постає як усвідомлення наявності/відсутності необхідності брати участь у вербальній взаємодії.

Оцінювання здійснюється під впливом загальнокультурних / загальногрупових норм і цінностей, які втілені в ціннісному складнику лінгвокультурного концепту й комунікативно-актуального знання, яке він вміщує. Утім, ці чинники виконують орієнтувальну, а не визначальну роль:

конфронтація, приміром, є антинормою в англомовній лінгвокультурі та оцінюється переважно негативно, проте реалізація стратегії конфронтації в англомовному дискурсі є досить поширеною практикою. Це свідчить, що суб'єкт здатен нехтувати нормативно-ціннісними орієнтирами, прагнучи досягти більш важливих з його погляду цілей [23].

Отже, позитивний результат *операції оцінювання* забезпечує об'єктивацію комунікативно актуального знання в дискурсі.

Власне об'єктивація забезпечується дією механізмів *мовленнєвої діяльності*, формують *третій* етап дискурсивної реалізації комунікативно актуального знання та залучають *когнітивні операції добору, констеляції та інтерпретації*.

Операції добору й констеляції здійснюються на двох рівнях:

- на рівні структурних елементів комунікативно актуального знання (добір із зафіксованого свідомістю суб'єкта потенціалу локальних стратегій, субстратегій, тактик/макротем/підтем, мікротем та їхнє комбінування).

- на рівні варіантів способу омовлення обраних елементів комунікативно актуального знання.

Щодо першого рівня, дослідження свідчить, що суб'єкт дискурсу доволі вільно оперує зі структурами комунікативно актуального знання: він може не лише об'єктивувати одну з них, а й поєднувати декілька й реалізувати їх одночасно (зафіксована, приміром, одночасна реалізація субстратегії *захоплення простору і неповаги* [23, с. 20]), або ж об'єктивувати обрану структуру частково (наприклад, з'ясовано, що мікротема англомовного ділового дискурсу кореспондує із певною референтною ситуацією (ціле), або з її різновидом(-ами) (частина(-и)), зокрема мікротема "*започаткування бізнесу*" – референтна ситуація, *відкриття власної справи / її різновид отримання ліцензії*) [28, с. 12]).

Стосовно *другого рівня*, слід підкреслити, що варіанти омовлення елементів комунікативно актуального знання доцільно розглядати на рівні мовлення (тобто як певні функціональні характеристики висловлення) через те, що (1) повний перелік мовних засобів, використаних для омовлення комунікативно актуального знання, як вже зазначалося, встановити неможливо; (2) встановлення такого переліку не виглядає доцільним, тому що в дискурсі мовні форми (лексичні одиниці і синтаксичні структури) наповнюються семіотичною значущістю [15, с. 21], яка може відрізнятися в різних контекстах.

Отже, суб'єкт дискурсу є відносно вільним у виборі того, як він використовує та актуалізує комунікативно актуальне знання. Єдиним *обмежувальним чинником* тут виступають припущення суб'єкта щодо здатності співрозмовника(-ів) правильно інтерпретувати його вербальний внесок та побудувати той дискурсивний смисл, який передбачений цим суб'єктом. Тобто, якщо думка суб'єкта-мовця рухається за принципом "від абстрактного – до конкретного": від структурованого комунікативно актуального знання до мовних засобів його втілення, то рух думки суб'єкта-адресата відбувається у зворотньому напрямку: від вербальних опор, які

містить висловлення до структур комунікативно актуального знання. Співвіднесення обома (декількома) суб'єктами конкретного висловлення з тими самими структурами комунікативно актуального знання забезпечує інтерактивність взаємодії на ґрунті конструювання спільних смислів, що формують тип/різновид дискурсу. Інтерпретація вербального внеску є чи не найважливішою складовою дискурсивної діяльності, оскільки в її ході відтворюється "реконструюється" ментальний світ, в якому, за презумпцією інтерпретатора, автор конструює дискурс [5, с. 50]. Адекватна інтерпретація, відтак, вказує на тип/різновид дискурсу, який має місце тут і зараз, поза як у результаті такої інтерпретації "усувається, за необхідності, референтна неоднозначність, визначається комунікативна мета кожного речення і крок за кроком прояснюється драматургія усього дискурсу" [5, с. 50], або іншими словами, встановлюється зв'язок між референтною ситуацією та структурами теми чи між функціональними характеристиками висловлення й структурними елементами стратегіями, а отже реконструюється те комунікативно актуальне знання, котре активує та об'єктивує суб'єкт-мовець.

Слід зауважити, що адекватність інтерпретації, тобто побудова спільних смислів значною мірою залежить від розумової активності суб'єкта-адресата, у першу чергу його уваги [29, с. 30; 30, с. 134 та ін.] та здатності до правильного розуміння зроблених інференцій (відсутність такої здатності призводить до комунікативних невдач [16, 6]).

Висновки. Частина поняттєвого змісту певних лінгвокультурних концептів складає когнітивні підвалини вербальної комунікації та постає як комунікативно актуальне знання. Це знання формує ментальне підґрунтя дискурсу, володіючи дискурсотвірною спроможністю.

В основі певного конкретного дискурсу лежать структури комунікативно актуального знання, які належать до одного, двох або більше концептів та відрізняються за ступенем узагальнення/конкретизації.

Дискурсотвірна спроможність комунікативно актуального знання проявляється під час його об'єктивації в дискурсі, що постає як реалізація дискурсивної стратегії, формуючи різновид дискурсу або теми дискурсу, утворюючи тип дискурсу. Вербальна об'єктивація комунікативно актуального знання відбувається експліцитно (за наявності первинних маркерів дискурсивних смислів) або імпліцитно (за наявності вторинних чи нульових маркерів), але в обох випадках зв'язок між конкретним висловленням та комунікативно актуальним знанням є опосередкованим: він установлюється за посередництвом стратегії чи теми дискурсу.

Процес реалізації комунікативно актуального знання в дискурсі залучає механізми інтелектуальної, когнітивно-психологічної та мовленнєвої діяльності, що спираються на когнітивні операції ідентифікації; оцінювання; добору, констеляції та інтерпретації відповідно.

Як результат, структури комунікативно актуального знання в дискурсі є пластичними: вони постають не як відтворення готових моделей, а як особистісно позначений творчий та динамічний процес їх імплементації.

Отже, окрім певних незбіжностей в обсязі та структурі, комунікативно актуальне знання відрізняється від того, що вміщує лінгвокультурний концепт, діяльнісним характером дискурсивної об'єктивності.

До **перспектив** подальшого аналізу варто віднести вивчення кореляцій образного складника лінгвокультурного концепту та комунікативно актуального знання в плані продуктивності в спілкуванні когнітивних метафор, які підтримують у свідомості суб'єктів поняттєвий зміст, та їхньої спроможності впливати на сутнісні характеристики дискурсивної діяльності.

Література

1. Белова А. Д. Поняття "стиль", "жанр", "дискурс", "текст" у сучасній лінгвістиці / А. Д. Белова // *Іноземна філологія*. – К. : КНУ імені Т. Шевченка, 2002. – Вип. 32. – С. 11–14.
2. Дейк Т. А. ван. Дискурс і власть. Репрезентація домінування в мові та комунікації ; [пер. с англ.] / Т. А. ван Дейк. – М. : Книжний дом "Либроком", 2013. – 344 с.
3. Демет'єв В. В. Варіювання комунікативних концептів / В. В. Демет'єв // *Человек в комунікації: концепт, жанр, дискурс* : сб. науч. тр. – Волгоград : Парадигма, 2006. – С. 5–24.
4. Дем'янков В. З. Англо-руські термини по прикладній лінгвістиці і автоматической переработке текста / В. З. Дем'янков // *Всесоюзный Центр переводов. Тетради новых терминов*, 39. – М., 1982. – Вип. 2. Методи анализа текста. – 288 с.
5. Дем'янков В. З. Текст и дискурс как термины как слова обыденного языка / В. З. Дем'янков // *Язык. Личность. Текст* : сб. к 70-летию Т. М. Николаевой. – М. : Язык славянских культур, 2005. – С. 34–55.
6. Дубцова О. В. Лінгвокогнітивна природа комунікативних невдач (на матеріалі американського кінодискурсу): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / О. В. Дубцова. – Харків, 2014. – 20 с.
7. Иная ментальность / [Карасик В. И., Прохвачева О. Г., Зубкова Я. В., Грабарова Э. В.] – М. : Гнозис, 2005. – 352 с.
8. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
9. Карасик В. И. Языковые ключи / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с.
10. Карасик В. И. Базовые характеристики концептов в лингвокультурной концептологии / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // *Антология концептов* ; [под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина]. – М. : Гнозис, 2007. – С. 12–14.
11. Красных В. В. "Свой" среди "чужих": миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2003. – 374 с.
12. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Е. С. Кубрякова // *Вопросы языкознания*. – 1994. – № 4. – С. 34–47.
13. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения / Е. С. Кубрякова. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1997. – 331 с.
14. Кудоярова О. В. Дискурсотворча роль теми у професійному конфліктному спілкуванні англомовних медиків (на матеріалі персонажного мовлення) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 "Германські мови" / О. В. Кудоярова. – Харків, 2007. – 20 с.
15. Мартынюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартынюк. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 196 с.
16. Мартынюк А. П. Когнитивно-коммуникативная лингвистика: в поисках базовых принципов и методик анализа / А. П. Мартынюк // *Когниция, Коммуникация, Дискурс: Междунар. электронный сб. науч. ст.* – 2016. – № 12. – С. 17–35.
17. Науменко Л. П. Лінгвоконцептосфера сучасного англомовного бізнес-дискурсу в комунікативно-прагматичному вимірі: монографія / Л. П. Науменко. – К. : Логос, 2015. – 498 с.
18. Приходько А. Н. Синтаксис естественного языка в фокусе когнитивно-дискурсивной парадигмы / А. Н. Приходько // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. – 2003. – № 609. – С. 84–89.
19. Приходько А. Н. Концепт как трехмерное метальное образование / А. Н. Приходько // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія*. – 2006. – № 726. – С. 20–25.

20. Слышкин Г. Г. От текста к символу: Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г. Слышкин. – М. : Асадеміа, 2000. – 128 с.
21. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты / Г. Г. Слышкин. – Волгоград : Перемена, 2004. – 339 с.
22. Тарасова Е. В. Когнитивные основания системной организации речи / Е. В. Тарасова // Вісник Харківського державного університету. – 1999. – Вип. 424. – С. 174–183.
23. Фролова І. Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англomовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / І. Є. Фролова. – Харків, 2015. – 36 с.
24. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2002. – 272 с.
25. Шевченко И. С. Дискурс как мыслекоммуникативное образование / И. С. Шевченко, Е. И. Морозова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2003. – № 586. – С. 33–38.
26. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу / І. С. Шевченко // Дискурс как когнітивно-комунікативний феномен : [кол. монографія] / [під загальн. ред. І. С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – С. 105–117.
27. Шейгал Е. И. Концепты и категории дискурса / Е. И. Шейгал // Человек в коммуникации: концепт, жанр, дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград : Парадигма, 2006. – С. 24–39.
28. Юшкевич В. І. Тематичні моделі англomовного ділового дискурсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 02. 04 "Германські мови" / В. І. Юшкевич. – Харків, 2016. – 20 с.
29. Chafe W. Discourse, consciousness and time: the flow and displacement of conscious experience in speaking and writing / W. Chafe. – Chicago : Chicago University Press, 1994. – 392 p.
30. Croft W. Cognitive linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 356 p.
31. Grosz B. I. The representation and use of focus in a system for understanding dialogues / B. I. Grosz // Proceedings of the Fifth International Joint Conference on Artificial Intelligence. – Cambridge : Morgan Kaufmann Publishers, Inc., 1986. – P. 336–352.
32. Rosenberg St. T. Frame-based Text Processing / St. T. Rosenberg // Frame Concepts and Text Understanding. – [Ed. by D. Metzger]. – Berlin : Walter de Gruyter, 1980. – P. 96–120.

References

1. Bielova A. D. Poniattiia "styl", "zhanr", "diskurs", "tekst" u suchasniij linhvistytsi / A. D. Bielova // Inozemna filolohiia. – K. : KNU imeni T. Shevchenka, 2002. – Vyp. 32. – S. 11–14.
2. Dejk T. A. van. Diskurs i vlast'. Reprerentacija dominirovanija v jazyke i kommunikacii ; [per. s angl.] / T. A. van Dejk. – M. : Knizhnyj dom "Librokom", 2013. – 344 s.
3. Dement'ev V. V. Var'irovanie kommunikativnykh konceptov / V. V. Dement'ev // Chelovek v kommunikacii: koncept, zhanr, diskurs : sb. nauch. tr. – Volgograd : Paradigma, 2006. – С. 5–24.
4. Dem'jankov V. Z. Anglo-russkie terminy po prikladnoj lingvistike i avtomaticheskoy pererabotke teksta / V. Z. Dem'jankov // Vsesojuznyj Centr perevodov. Tetradi novykh terminov, 39. – M., 1982. – Vyp. 2. Metody analiza teksta. – 288 s.
5. Dem'jankov V. Z. Tekst i diskurs kak terminy kak slova obydenogo jazyka / V. Z. Dem'jankov // Jazyk. Lichnost'. Tekst : sb. k 70-letiju T. M. Nikolaevoj. – M. : Jazyk slavjanskih kul'tur, 2005. – S. 34–55.
6. Dubtsova O. V. Linhvokohnityvna pryroda komunikativnykh nevdach (na materialii amerykanskoj kinodykursu): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 "Hermanski movy" / O. V. Dubtsova. – Kharkiv, 2014. – 20 s.
7. Inaja mental'nost' / [Karasiuk V. I., Prohvaecheva O. G., Zubkova Ja. V., Grabarova Je. V.]. – M. : Gnozis, 2005. – 352 s.
8. Karasiuk V. I. Jazykovoju krug: lichnost', koncepty, diskurs / V. I. Karasiuk. – Volgograd : Peremena, 2002. – 477 s.
9. Karasiuk V. I. Jazykovye kljuchi / V. I. Karasiuk. – M. : Gnozis, 2009. – 406 s.
10. Karasiuk V. I. Bazovye harakteristiki konceptov v lingvokul'turnoj konceptologii / V. I. Karasiuk, G. G. Slyshkin // Antologija konceptov ; [pod red. V. I. Karasika, I. A. Sternina]. – M. : Gnozis, 2007. – S. 12–14.
11. Krasnyh V. V. "Svoj" sredi "chuzhih": mif ili real'nost' ? / V. V. Krasnyh. – M. : Gnozis, 2003. – 374 s.
12. Kubrjakova E. S. Nachal'nye jetapy stanovlenija kognitivizma: lingvistika – psihologija – kognitivnaja nauka / E. S. Kubrjakova // Voprosy jazykoznanija. – 1994. – № 4. – S. 34–47.

13. *Kubryakova E. S.* Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya / E. S. Kubryakova. – M. : In-t jazykoznanija RAN, 1997. – 331 s.
14. *Kudoyarova O. V.* Dyskursotvorcha rol' temy u profesiynomu konfliktnomu spilkuvani anhlomovnykh medykiv (na materialy personazhnogo movlennya) : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 "Hermans'ki movy" / O. V. Kudoyarova. – Kharkiv, 2007. – 20 s.
15. *Martyniuk A. P.* Slovyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoy linhvistyky / A. P. Martyniuk. – Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina, 2012. – 196 s.
16. *Martynjuk A. P.* Kognitivno-kommunikativnaja lingvistika: v poiskah bazovykh principov i metodik analiza / A. P. Martynjuk // Kognicija, Kommunikacija, Diskurs: Mezhdunar. jelektronnyj sb. nauch. st. – 2016. – № 12. – S. 17 – 35.
17. *Naumenko L. P.* Linhvokontseptosfera suchasnoho anhlomovnoho biznes-dyskursu v komunikativno-prahmatychnomu vymiri: monohrafiia / L. P. Naumenko. – K. : Lohos, 2015. – 498 s.
18. *Prihod'ko A. N.* Sintaksis estestvennogo jazyka v fokuse kognitivno-diskurivnoy paradigmy / A. N. Prihod'ko // Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. – 2003. – № 609. – S. 84–89.
19. *Prihod'ko A. N.* Koncept kak trehmernoe metal'noe obrazovanie / A. N. Prihod'ko // Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. Serija : Romano-germans'ka filologija. – 2006. – № 726. – S. 20–25.
20. *Slyshkin G. G.* Ot teksta k simvolu: Lingvokul'turnye koncepty precedentnykh tekstov v soznanii i diskurse / G. G. Slyshkin. – M. : Academia, 2000. – 128 s.
21. *Slyshkin G. G.* Lingvokul'turnye koncepty i metakoncepty / G. G. Slyshkin. – Volgograd : Peremena, 2004. – 339 s.
22. *Tarasova E. V.* Kognitivnye osnovanija sistemnoj organizacii rechi / E. V. Tarasova // Visnik Harkivs'kogo derzhavnogo universitetu. – 1999. – Vip. 424. – S. 174–183.
23. *Frolova I. Ye.* Rehuliatyvnyi potentsial stratehii konfrontatsii v anhlomovnomu dyskursi: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya doktora filol. nauk : spets. 10. 02. 04 "Hermanski movy" / I. Ye. Frolova. – Kharkiv, 2015. – 36 s.
24. *Holodnaja M. A.* Psihologija intelekta. Paradoksy issledovanija / M. A. Holodnaja. – SPb. : Piter, 2002. – 272 s.
25. *Shevchenko I. S.* Diskurs kak myslekomunikativnoe obrazovanie / I. S. Shevchenko, E. I. Morozova // Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. – 2003. – № 586. – S. 33–38.
26. *Shevchenko I. S.* Kohnityvno-prahmatychni doslidzhennia dyskursu / I. S. Shevchenko // Dyskurs kak kohnityvno-komunikativnyi fenomen : [kol. monohrafiia] / [pid zahal. red. I. S. Shevchenko]. – Kharkiv : Konstanta, 2005. – S. 105–117.
27. *Shejgal E. I.* Koncepty i kategorii diskursa / E. I. Shejgal // Chelovek v kommunikacii: koncept, zhanr, diskurs : sb. nauch. tr. – Volgograd : Paradigma, 2006. – S. 24–39.
28. *Yushkevych V. I.* Tematychni modeli anhlomovnoho dilovoho dyskursu: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 "Hermanski movy" / V. I. Yushkevych. – Kharkiv, 2016. – 20 s.
29. *Chafe W.* Discourse, consciousness and time: the flow and displacement of conscious experience in speaking and writing / W. Chafe. – Chicago : Chicago University Press, 1994. – 392 p.
30. *Croft W.* Cognitive linguistics / W. Croft, D. A. Cruse. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 356 p.
31. *Grosz B. I.* The representation and use of focus in a system for understanding dialogues / B. I. Grosz // Proceedings of the Fifth International Joint Conference on Artificial Intelligence. – Cambridge : Morgan Kaufmann Publishers, Inc., 1986. – P. 336–352.
32. *Rosenberg St. T.* Frame-based Text Processing / St. T. Rosenberg // Frame Concepts and Text Understanding. – [Ed. by D. Metzger]. – Berlin : Walter de Gruyter, 1980. – P. 96–120.